

Dr. K. Zalai: *Pharmaceutische Aspekte der Entstehung der gesetzlichen Normen des Gesundheitswesens in 1000 Jahren*

Сообщение по случаю 1000-летней годовщины со дня основания Сечекефехервар, города коронации венгерских королей рассматривает фармацевтические аспекты правовых норм венгерского здравоохранения. Он указывает на то, что первое письменное распоряжение — это Будапештский Кодекс из 1244—1421 г., который однако носил только местный характер. Первое центральное государственное королевское распоряжение однако датируется только в XVI-ом веке. Сообщение приводит восемь таких законов о здравоохранении которые решающим образом повлияли на развитие снабжения населения лекарственными препаратами

Dr. K. Zalai: *Pharmaceutical relations of the legislation during 1000 years in Hungary*

On the occasion of the millennium of the foundation of Székesfehérvár, the first Royal Crowning Town of Hungary, the pharmaceutical relations of the legislation in the bygone 1000 years are recalled. The use of written records in legislation of pharmaceutical interest emerged only in the Law-book of Buda, started in 1244, however this had been only of local powers. The first royal edict having pharmaceutical relations was

issued only in the XVIth Century. In the study 8 legal rules are discussed which have been of essential influence on the development of the supply of the population with medicines

Dr. K. Zalai: *Pharmazeutische Beziehungen der Gesetzgebung Ein Rückblick auf 1000 Jahre*

Zum Anlass des 1000 jährigen Bestehens von Stuhlweissenburg (Székesfehérvár), der ehemaligen Krönungstadt von Ungarn, wird ein Rückblick auf die Entwicklung der Gesetzgebung im Gesundheitswesen geboten. Die erste schriftliche Verordnung ist im Gesetzbuch von Buda (1244—1421) zu finden, dies war jedoch von lediglich örtlichem Charakter. Die erste zentrale königliche Anordnung stammt vom XVI. Jahrhundert. In der vorliegenden Abhandlung werden acht solche Anordnungen des Gesundheitswesens dargestellt, die für die Entwicklung der Arzneimittelversorgung ausschlaggebend waren

(*Semmelweis Orvostudományi Egyetem,
Egyetemi Gyógyszertár,
Budapest IX., Högyes Endre utca 7.*)

Érkezett: 1972 VII. 18.

Gyógyszerészet 17. 28—29. 1973.

„FEBRIS UNGARICA” EGY KÉTSZÁZÉVES NÉMET MŰBEN

SZEPESSY GÉZA

A finnországi Turku város könyvtárában 1965-ben egy érdekes műre bukkantam, mely tudománytörténetileg számunkra nem lehet közömbös, hiszen nem mást ismertem, mint a „Febris ungarica” betegséget. Teljes címe a műnek a következő: „Nucleus Totius Medicinae, quinquepartibus” melyet: *Arthurus Condadus Erntlingius Philosophiae et Medicinae doctora* írt. Nyelvezete német, azt Lemgóban 1770-ban adták ki, a Meyer-féle könyvkereskedésben [1]

Szerkesztése lexikonszerű és öt főrészből áll:

I. Lexicon Practico-Chymicum, cum Appendice Brevilogus Chymicus.

II. Lexicon Theoretico-Medicum.

III. Lexicon Chirurgicum.

IV. Lexicon Theoretico-Anatomicum.

V. Lexicon Dispensatorium Pharmaceuticum.

A rendkívül érdekes mű 1854 oldalon tárgyalja a kor orvosi és gyógyszerészeti tudományát, meglehetősen hűséges képét nyújtva a tudomány akkori állásáról. Tudáskereső, erősen latinkodó, napjainkban már sarlatánnak tűnő felfogást tükröz, melynek képviselőjét a francia forradalom után mint parókás, hosszú frakkos-térdnadrágos, csatos cipőjű orvost és gyógyszerészt figuráztak ki. Az itt vázolt kép szép metszetben megtalálható a mű elején; talán a szerző portréjaként.

Természetesen a teljes mű ismertetése lehetetlen, ezért csak a címszóban is szereplő „Febris ungarica”-t ragadom ki, azaz a „magyar lázt”, melynek hevenyészett fordítását szeretném itt közölni

Ennek a betegségnek többféle neve ismert: Castrensis morbus, Febris castrensis, Febris hungarica, Febris Theriodes, Lues panonica, Lues Pannoniae, Hungaricus morbus, Morbus castrensis, Morbus hungaricus, Morbus ungaricus, Theriodes, ungarica Febris, Vermes cerebri, etc., etc.

— Tábori betegség, Szívűszök, Tábori láz, Tábori

kór, katonaláz, katonabetegség, a magyar tábori kór, a magyar betegség. Ez rendkívül forró, veszélyes és nagyon rosszindulatú láz, melyről is a tudós *Schenk* a következőket írja:

„Ez egy tábori kórság, Morbus castrensis, mely is a betegeket délután három és négy óra között lepi meg, ami kistökü borzongással kezdődik, hidegleléssel és lúdbőrözéssel, mely után másfél órával kezdődik a forróság, ami azután a beteget másnap és éjjel gyötri: amikor a beteg fejfájásról, szívgödörben érzett fájásról és nyomásról panaszkodik olyannyira, hogy a fájdalomtól kiabál, mint ha fojtogatnák. Már kezdettől olyan szomjúság gyötri a beteget, hogy azt semminemű folyadék csillapítani nem képes. Az ilyen roham után második vagy harmadik napon kezd félrebeszélni, és mint a bolond, mesterségéről és foglalkozásáról ostobaságokat hadar össze. Az esti órákra egyre rosszabbul lesz, de éjjel legsúlyosabb a betegség: száraz lesz a nyelv, repedezettek és kicserepesedettek az ajkak, véreset is köp. Sokszor hasmenés gyötri a betegeket, majd a széklet egészen fekete lesz a vértől, esetleg húslészerű. Egyes betegek colica-szerű fájdalmat éreznek, mások oldalszűrásról panaszkodnak, s vannak, akik megsiketülnek. Sokan kapnak a fülük mögött daganatot. Lásd: »Parotides»

Vannak akik hűdést szenvedtek, a lábhajlásban csúnya tályogokat kaptak, hogy emiatt a lábukat le kellett vágni térdnél. Az erős borivók rendszerint belehaltak. Legtöbb beteg bőrén kis hólyagok keletkeznek, mint a bolhacsipés, vagy annál kissé nagyobb: általában a mellen vagy a háton. A felső karon és a lapockákon rózsavörösek és akik ebbe a bajba belehaltak, azoknak kék, majd fekete

színű, hasonlóan a »petechia foltokhoz«; nézz utána a »Petechialis vera« vagy »Petechiae« címen.

Aki elsőnek ezt a rosszindulatú betegséget leírta, az nem más légyen, mint ifjabb *Rulantius Márton, II. Rudolf* császár háziorvosa, Prága város tisztí orvosa, Ha ugyanis hinni lehetne *Lindnerius Renovatusnak*. Ő a következő című munkában írta: »De perniciosae Luis ungaricae tecmarsi, curatione« mely is 1600-ban Frankfurtban nyomtatott.

Röviddel később 1606-ban a Görlitzből való híres magyar tábori medicus, *Tobias Coberus* adott ki Frankfurtban egy művet: »Decades tres observationum medicarum Castrensi Hungaricarum« címmel. Egy hasonló tartalmút pedig kissé bővítve a nagyhirű medicus *Meibom Henrik* adott ki Hermsztadtban 1685-ben. Még számos más műben is jelent meg ezen kórságról tanulmány, ahol a kúrájuk bővebben megírtak.

A leírás, sajnos csak eddig terjedt és nem ismereti a terápiát, az alkalmazott gyógyszereket sem. Mindezek után azonban felöltlik, hogy milyen betegséget illettek ezzel a névvel: »Febris ungarica«? Véleményem szerint — nem vagyok orvostörténész! — nem más betegségről lehetett szó, mint a hastífuszról (hasi hagymáz), hiszen a tünetek teljesen azonosak. Valószínűleg azonban az ún. »küteges hagymáz« is hozzákeverhették. Maga a »typhus« kifejezés ismereteim szerint későbbi, bár az is igaz, hogy az ismertett mű 1484. lap-

ján felleltem a »tiphoides febris«-t, melyről csak ilyen röviden emlékezik meg: »heisst so ein symptomatisches, anhaltendes Fieber«.

Végeztül megemlítem, hogy a XVIII században a »Febris ungarica« betegség a sok hadjáratot követő időkben vált ezen a néven ismertté, valószínűleg a törökök kiűzetését követő rendkívül nehéz időkben. A sok zsoldos által Európában szét hurcolva kaphatta ezt a nevet. Egy magántulajdonban levő, 1812-ben írt kéziratos könyvecskében a következő gyógyító tanácsot találtam, melyet ismeretlen kéz írt Győr városában [2]:

»*Morbus castrensis*« úgy gyógyíttatik, hogy fél kanálnyi dióhélyból nyomj ki olajat és add meg. Csinálj egy zsákot a hasadra, amibe varj bele szegfű virágot és azt mártsd meleg vízbe, amíg elmondasz egy Miatyánkot. Nyomd ki két fa között a lévséget. Ami forrón lehet, úgy tedd a hasadra.

Ha megyen a széket igen gyorsan, akkor a mákonyt főzd ki és levét tedd mézes pályinkába. Idd meg.

Vízet ne igyál mindenféle pocstás kútból.»

IRODALOM

1. Turun Kaupungin Biblioth. Védett anyagában. —
2. Különbféle hasznos recipék. Íratott. A. d. 1812. Győrött.

(Magyar Vegyészeti Múzeum, Várpalota)

Érkezett: 1971. XII. 17.

ETIÓPIA GYORSÍTJA AZ EGÉSZSÉGÜGYI SZEMÉLYZET KIKÉPZÉSEÁT

HJA Pharm. Ztg. 117 (5), 161 (1972).

A nagyfokú orvoshiány 1954-ben arra készítette Etiópiát, hogy létesítsen egy intézményt, melyben gyorsított eljárással képeznek ki egészségügyi dolgozókat; így kívánják az elmaradt egészségügy legégetőbb problémáit megoldani. Az I *Hailé Szelasszié* császár nevével viselő intézet az ország régi fővárosában, Gondarban működik, ahol az egészségügyi dolgozók három kategóriáját képezik ki:

1. Egészségügyi tisztek, akik főként a megelőző gyógyászatot sajátítják el és akiket később egészségügyi központok vezetésével bíznak meg. Tanulmányi idejük 4 év.

2. Ápolónők. Fő feladatuk az anyák és gyermekek gondozása. Az ország egyes vidékein 35% a csecsemőhalandóság. Sok gyermek pusztul el helytelen gondozás és táplálkozás folytán is. Az ápolónők kiképzési ideje 3 év.

3. Egészségügyi segéderők. Tanulmányi idejük ugyancsak 3 év. Rájuk hárul az a hatalmas feladat, hogy a lakosságot az alapvető egészségügyi követelményekkel megismertessék.

Tanulmányaik utolsó évében mindhárom csoport tagjai gyakorlati oktatást kapnak a Gondarban, illetőleg az annak környékén levő 5 egészségügyi központ valamelyikében. Utána az ország elmaradott vidékeire kerülnek, ahol általában hármas csoportokban dolgoznak.

Ma már 311 egészségügyi tiszt, 320 ápolónővér és 293 egészségügyi munkás van Etiópiában, akikhez évente mintegy 40 újonnan végzett tanuló jön mind a három csoportban. A tanfolyam ingyenes, de a jelentkezők kötelesek minden tanulmányi év után 2 évet állami szolgálatban tölteni.

Az egészségügyi tisztek közül sokan a gyógyszeriparban helyezkednek el szolgálati idejük letöltése után. Ahol — tekintettel Etiópiá fejlődő iparára — kedvező lehetőségek nyílnak számukra (113).

B. B.

NIKOTINOS RÁGÓGUMI

B. S. Öst. Ap. Ztg. 26 (13), 228 (1972).

Egy dániai cég újfajta rágógumit hoz forgalomba, mely elősegítheti a dohányzásról való leszokást.

Ez a rágógumi pontosan adagolt, csekély mennyiségű nikotint tartalmaz, így a leszokni kívánó dohányos szervezetéhez hozzájut a megszokott hatóanyaghoz anélkül, hogy a káros füstöt és égési termékeket a tüdején keresztül hajtania.

Az új rágógumi használata pótolja az egészségre ártalmas dohányzást (144).

R. B.

ÁLLAMI EGÉSZSÉGÜGYI SZOLGÁLAT OLASZORSZÁGBAN

APM. Öst. Ap. -Ztg. 26 (13), 276 (1972).

Egyre határozottabb alakban jelentkezik az egészségügy államosításának gondolata az olasz közéletben. A minisztertanács máj 1971-ben behatón megtárgyalta egy törvényjavaslatot az egészségügy átfogó reformjáról. Ebben pontosan megjelölték a fontosabb feladatokat és megvalósításukra időrendet állapítottak meg. Ezek szerint:

1972. január elsejétől minden nyugdíjas, munkanélküli, hadiözvegy és állami gondozott ingyenes orvosi ellátásra, kórházi ápolásra és gyógyszerekre jogosult.

1972. július 1-ével az ingyenes kórházi ellátást — a pszichiátriai kezelést is beleértve — kiterjesztik az állam minden polgárára.

1973. április 1-től kezdve minden polgár ingyenes gyógyszer-ellátásra jogosult, a jelenleg érvényes társadalombiztosítási rendszer irányvonala szerint.

A létesítendő egészségügyi igazgatóság 1972. július 1-től egészségügyi hivatal néven fog működni. Ezek a hivatalok a községeknek lesznek alárendelve, és átveszik a már fennálló betegpénztári rendelőket és szociális gondozó intézeteket. Egyidejűleg a helyi egészségügyi hivatalok veszik át a területi kórházak igazgatását is.

A terv az, hogy 1974. július 1-ével megvalósuljon az egészség lakosság ingyenes egészségügyi ellátottsága (145).

R. B.